

M. OLIVERO, *Pogled na Split s mora*. Muzej grada Splita

Zajedno s Augustom Kirsteinom projektirao zgradu Arheološkoga muzeja u Splitu (1912–14).

LIT.: N. Anzulović, O historijatu gradnje Arheološkog muzeja u Splitu, VjAHD, 1981, 75.

OHMUČEVIĆ-GRGURIĆ, Jelena, slikarica i vezilja (Dubrovnik ili Slano, 1569 — Dubrovnik, 15. VIII. 1610). Slikala minijature i bavila se vezanjem na svili.

OKIĆ, srednjovj. grad uvrh osamljena brda J od Samobora. Nepravilna je tlocrta, s valjkastom kulom kraj ulaza i romaničko-gotičkom kapelom. — Spominje se od 1193. Bio je u posjedu Okićkih knezova, Babonića, Frankopana, M. Korvina i T. Bakača Erdődyja; 1616. spominje se kao napušten. — U blizini je župna crkva Sv. Marije s poligonalnim svetištem, pregrađena krajem XVII. st. Pred glavnim je pročeljem oktogonolni zvonik s predvorjem. U crkvi su barokni oltari, propovjedaonica, krstionica, a pred crkvom figuralno ukrašena ulazna vrata iz 1691.

LIT.: A. Horvat, O Okić-gradu, Otkrića, 1957, 4. — S. Gvozdanović, Okić, Bulletin JAZU, 1960, 2–3. — A. Horvat, Između gotike i baroka, Zagreb 1975. — D. Miletić, Plemećki grad Okić, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1987, 13. — Pod Okićem, Zagreb 1994. A. Ht.

OKRUGLIĆ, Ivan, minijaturist (XV. st.). Radio u Dubrovniku. Obvezao se 1453. Ivanu Gunduliću i Niži Radoniću da će im ispisati i ukrasiti minijaturama veliki misal za crkvu Sv. Nikole na Prijeku u Dubrovniku (nije očuvan).

LIT.: C. Fisković, Dubrovački sitnoslikari, Prilozi — Dalmacija, 1950, 6.

OLBRICH, Viktor, drvorezbar (Wagstadt, Opava, Češka, 18. IV. 1874 — Zagreb, 12. V. 1947). Drvorezbarsku školu završio je u Würbenthalu 1895. Ubrzo nakon toga doselio se u Zagreb. Bio je jedan od najcjenjenijih drvorezbara svojega vremena u Hrvatskoj. Sâm je izrađivao skice za svoja djela i gipsane uzorke prema kojima je rezbario veće radove. Sudjelovao je na izložbama i stručnim smotrama.

OLF, Adam, arhitekt (Temišvar, 1790 — Rijeka, 3. IV. 1860). Radio projekte za riječkoga mecenu Ljudevita Andriju Adamića. God. 1825–50. ravnatelj je riječkoga Građevnoga tehničkog ureda; uredio prostor ispred današnjega kazališta i trg Žabicu, projektirao današnju Krešimirovu ulicu. Sudjelovao u obnovi crkve Bl. Dj. Marije (1828). Uveo historicizam u riječku arhitekturu (neoromanička Općinska kasarna, 1856).

LIT.: R. Gigante, Stralcio dalla corrispondenza di Lodovico Andrea Adamich col Tenente Maresciallo Laval Nugent, Fiume (revija), 1937, 15–16, str. 152. — R. Matejčić, Povijest gradnje pokrivenih tržnica u Rijeci, u monografiji: Gradska tržnica Rijeka, Rijeka 1981, str. 22. — *Ista*, Kako čitati grad, Rijeka 1988. Ra. Mat.

OLIB, naselje na istoimenu otoku u zadarskome arhipelagu. Osnivaju ga Cetinjani 1476. bježeći pred Turcima. U župnoj crkvi, građenoj 1632, očuvane su mnogobrojne grobne ploče s glagoljskim natpisima i barokni oltari; zvonik je sagrađen 1874. Usred sela nalazi se tzv. kaštel, kula građena u drugoj pol. XVIII. st. za obranu od gusarskih napada. U selu je očuvano više ograđenih dvorova s prostranim zatvorenim dvorištem i vrtom (najstariji *Radov dvor* iz 1603). U uvali *Banjve* nalaze se ruševine crkve i samostana.

LIT.: K. Cukar, Prošlost Oliba, Olib 1970. — Horvat—Matejčić—Prijatelj, Barok. M. Kru.

OLIVERO, M., tal. slikar (XIX. st.). Boravio u Splitu 1892. i izradio šest velikih veduta Splita i okolice. Slikane fotografskom točnošću, važan su prilog za kulturnu povijest Dalmacije.

LIT.: D. Keckemet, Split i okolica na slikama M. Olivera, Bulletin JAZU, 1959, 2.

OLIVIERI, Francesco, graditelj tal. podrijetla (? — Ljubljana, 1656). Nastanjen u Ljubljani poč. XVII. st. U Rijeci je od 1638. prema postojećem

nacrtu gradio crkvu Sv. Vida, u Ljubljani 1650. crkvu i samostan klarisa, a 1654. postavio je zdenac na Starome trgu u Ljubljani.

LIT.: Horvat—Matejčić—Prijatelj, Barok.

OLTAR (žrtvenik), povišeno mjesto na kojemu se prinose žrtve. Poznaju ga sve religije koje u svojim obredima imaju žrtvu, a njegovi oblik i veličina ovise o sadržaju žrtve (klanice, paljenice, ljevanice, prinosnice, kadenice) i o pov. sredini u kojoj o. nastaje.

U prapovijesti žrtvenici su obično bili zidani na vrhuncima brežuljaka ili u svetim gajevima. U rim. doba takvo je zidano povišenje kvadratična oblika od klesana kamena smješteno obično ispred hramova na pristupu u pronaos, na trgovima, pokraj putova ili u svetim gajevima. Pred manjim hramovima nalazili su se monolitni kameni žrtvenici u obliku uspravno postavljena kvadra. Bili su ukrašeni reljefima, girlandama, natpisima, a na prednjoj su strani često imali u reljefu izrađenu volujsku lubanju (bukranion), dok su na gornjim uglovima imali stilizirane bikovske rogove. Takvi su žrtvenici očuvani u svim ant. lokalitetima u nas. Postojali su i manji, prenosni žrtvenici od kamena ili keramike, kvadratična ili kružna oblika, a služili su za prinošenje žrtava u privatnim kućama i na putovanjima. Više je takvih žrtvenika očuvano i u nas, a osobito je zanimljiv keramički žrtvenik (*louterion*) nađen u moru pokraj Hvara.

U kršćanstvu je o. mjesto na kojemu se slavi euharistijska žrtva, a smješten je u apsidi crkve. Tijekom povijesti doživio je niz razvojnih promjena od običnoga stola do monumentalnih arhit. oblika. U prvim stoljećima to je obični drveni kućni stol (*triclinium*), koji je bio pokretan. Na freskama katakombi prikazan je tronogi stolić s kružnom pločom (*tribadion*). Poč. IV. st. papa Silvestar određuje da oltar mora biti od kamena i nepomičan, postavljen iznad mučnikova groba. Prvi takvi oltari sastojali su se od udubljene kamene ili mramorne ploče (*mensa*) pravokutna ili kružna oblika, koja je stajala na jednome ili četiri stupića (tzv. *oltar-stol*), iznad grobova mučenika u sredini prednjega dijela apsida. I na području Hrvatske očuvano je više takvih fragmentarnih menzi, a najpoznatija je

OKIĆ, ostaci grada

mensa martyrum iz Salone (poč. V. st.), potkovasta, tzv. sigma oblika, koja na rubu u arkadicama ima smješten reljefni niz s prikazima Krista i apostola, te Jone u donjem dijelu (polovica se nalazi u Arheološkom muzeju u Zagrebu, a druga u Beču). Vrijedne su još dvije menze iz Marusina, od kojih je jedna pravokutna (164 × 82 cm) a druga okrugla (125 cm). Ponekad su takve menze bile smještene na zidano postolje, iznutra šuplje, dok je na prednjoj strani imalo jedan ili više otvora (*fenestella confessionalis*), kroz koje se mogao vidjeti mučenikov sarkofag smješten ispod poda (tzv. *oltar-škrinja*). U nas su najstariji takvi oltari u Anastazijevu mauzoleju u Salonu iz poč. IV. st. te u Eufrazijevoj bazilici u Poreču iz VI. st. Takav se oblik oltara zadržao sve do XI. st. Iznad njih se često podizao ciborij, koji je kod nas u katedralama priobalnoga područja bio uobičajen sve do XIV. st. Do XI. st. oltar je od broda crkve bio odijeljen oltarnom pregradom, koja je u priobalnome području bila od kamena, ukrašena pletrom.

Od XI. st. oltar, koji je do tada bio na sredini prednjega dijela apside, pomiče se prema njezinu dnu na mjesto gdje je do tada bila katedra, a ona se sada premješta na sjev. stranu apside. Kamena se menza tada postavlja na puno zidano postolje (tzv. *blok-oltar*), za dvije stube podignuta iznad poda (supedanej). Moći sveca se sada u manjim ukrašenim škrinjicama postavljaju visoko između oltara i zida, tako da se ispod njih može prolaziti. Nosač koji podržava moći ukrašava se zlatom, emajlom ili slikama, od čega se razvija retabl. U doba romanike, doba čestih hodočašća i križarskih ratova, pojavljuju se tzv. *prijenosni oltarići* (*altare portabile*), u obliku škrinje u kojoj su se nalazile relikvije mučenika, a izvana su bile bogato ukrašene zlatom i emajlom. Ostaci jednoga takvoga oltarića očuvani su kod nas u katedrali u Rabu.

Od XIII. st. u priobalnome se području počinju iznad menze stavljeti slike i reljefi, s vremenom sve veći i bogatije ukrašeni, sastavljeni od više slika (triptih, poliptih). U XIV. i XV. st. u kontinentalnim se krajevima umjesto poliptiha pojavljuju tzv. *krilni oltari*, sastavljeni od nekoliko slojeva preklonih ploča oslikanih s jedne i druge strane, s različitim prizorima, koji se puku otvaraju zavisno o liturgijske razdoblju. Ploče su uokvirene profiliranim okvirom koji na vrhu prelazi u dekorativni završetak, tzv. krunište s fjalama i reljefima ili kipovima između njih. Između menze i oslikanih ploča, ispred relikvija se nalazi predela s prizorima iz života sveca, a zidani blok na kojemu stoji menza gotovo se redovito prekriva antependijem, izbor kojega zavisi također o liturgijske razdoblju. U doba gotike osim glavnoga oltara gradi se i niz manjih, bočnih oltara, razmještenih uza zidove i stupove crkve; u većim crkvama bilo ih je i do petnaestak.

Renesansa napušta krilni oltar i stvara *arhitektonski oltar*, od mramora ili kamena. To je kombinacija tijumfalnoga luka i portala koji na vrhu završava trokutastim zabatom, a u njegovoj sredini smješta se kip ili slika titulara crkve. Moći se sada smještaju u sredinu menze (*petra sacra*). U kontinentalnim su krajevima oltari češće od izrezbarena drva. Od kasne renesanse, pod utjecajem protureformacije, na sredini menze, ispod ili ispred slike, smješta se tabernakul. Nosač menze, stipes, s prednje strane dobiva mramornu, reljefom ili inkrustacijom ukrašenu ploču, koja zamjenjuje antependij, ali se često u svećanim zgodama i preko te ploče još uvijek stavlja antependij. Počevši od renesanse na mjesto predele pojavljuje se jedna ili više stuba na koje se smještaju svijećnjaci i kanonske tablice.

Barok zadržava arhit. oblik oltara, ali mu mijenja morfologiju i bogato ga ukrašava skulpturama na periferiji i u gornjem dijelu koji se sastoji od segmentnih profila i voluta, unutar kojih se nalazi manja slika. U priobalnomo su području oltari gotovo redovito od mramora ili kamena, dok su u kontinentalnome dijelu pretežno od marmorizirana ili pozlaćena drva. U bogatijim se crkvama, osobito u XVIII. st., i u kontinentalnom dijelu podižu oltari od mramora. U XVII. st. se pojavljuje u S Hrvatskoj te u Istri i na Kvarneru poseban tip oltara, tzv. *zlatni oltar*, kojemu su gotovo svi konstruktivni dijelovi polikromirani i pozlaćeni.

U XIX. i XX. st. prevladava historicistička imitacija starijih tipova, pretežno renesanse i baroka, a u kontinentalnome dijelu i gotike, pod utjecajem drvenih oltara iz Tirola. — Liturgijskom reformom II. vatikanskoga koncila oltar je okrenut prema puku te je svojim oblikom (samo menze) i smještajem u svetištu isključivo u funkciji bogoslužja.

LIT.: M. Righetti, *Storia liturgica*, I, Milano 1964. — D. Kniewald, *Liturgica*, Zagreb 1937. A. Bad.

OLTARNA PREGRADA, kamena ili drvena pregrada (*saeptum*) kojom se u crkvi dijeli oltarni prostor namijenjen svećenstvu od ostaloga prostora namijenjena vjernicima. Sastoji se od greda koje na sredini imaju vrata. Iznad vrata je obično lučno-trokutni zabat (*tegurij*), a lijevo i desno između vrata i zida u donjem dijelu nalaze se kamene ploče (*plutej*); iznad ploča je nekada bila zavjesa. Grede i ploče su ukrašene geometrijskom dekoracijom, a nerijetko i biljnim i životinjskim likovima sa simboličnim značenjem. Na teguriju su obično simbolični prikazi te likovi Krista ili Bl. Dj. Marije. Na vodoravnim se gredama često nalazi posvetni ili donatorski natpis, no on može ponekad biti i na bočnim pločama, kao npr. na Bašćanskoj ploči. Zavisno od širine crkve, o. p. može imati više okomitih stupova i razdjelnih ploča, a zavisno od liturgijske prakse i više vrata. Redoviti su dio crkv. namještaja od ranokršč. razdoblja sve do romanike. Na Zapadu u XII. st. pregrada u mnogim crkvama nestaje, u drugima je zamjenjuje Lettner, a nakon Tridentskoga koncila posve nestaje. U Istočnoj crkvi od pregrade se razvio ikonostas. U Hrvatskoj je sačuvano više ostataka oltarnih pregrada iz doba predromanike, npr. iz crkve Sv. Petra u Solinu, Sv. Marte u Biacima, iz Biskupije kraj Knina, Sv. Lovre i Svete Nedjeljice u Zadru, Sv. Lucije u Jurandvoru, a u cijelosti je očuvana pregrada u crkvi Sv. Martina iznad Zlatnih vrata u Splitu.

LIT.: Lj. Karaman, *Iz kolijevke hrvatske prošlosti*, Zagreb 1930. — I. Petricioli, *Tragom srednjovjekovnih umjetnika*, Zagreb 1983. — Ž. Rapanić, *Predromaničko doba u Dalmaciji*, Split 1987.

OLUJIC, Veljko, arhitekt (Bjelovar, 6. VIII. 1954). Diplomirao na Arhitektonskome fakultetu u Zagrebu 1979. Autor je projekata za unutrašnje uređenje Multimedijskoga centra Sveučilišta u Zagrebu (1983), prodajnog prostora Ine na Savskoj cesti (1987, s M. Kranjcom), galerije Kerametala na Trgu bana Josipa Jelačića 6 (1988, s M. Kranjcom) — sve u Zagrebu te Tehničkoga školskog centra u Zadru (1991, s T. Žarnićem). Sudjeluje na natječajima za memorijalni centar Gradine u Virovitici (1979, I. nagrada, s V. Mimicom i T. Žarnićem), blok Petrinska—Mrazovićeve—Palmotičeva—Hatezova (1980, III. nagrada, s T. Žarnićem), dom zdravlja Centar (1984, II. nagrada, s V. Mimicom), zgradu Zagrebačke banke (1990, II. nagrada s T. Žarnićem) — sve u Zagrebu.

OMČIKUS, Sofija, slikarica (Sv. Rok u Lici, 23. III. 1890 — Rim, 1965). Slikarstvo učila kod Lj. Babića (1915), na Akademiji u Zagrebu (1916/17), kod Z. Šulentića i u Firenci (1926). U ranijem razdoblju slikala pod utjecajem Z. Šulentića (*Ženski akt*, 1925; *Portret sestre Olge*, 1927). Dinamičnim potezima slikala je u ulju i akvarelu pejzaže iz Like i vedute Rima (*Mali Alan*, 1935; *Lička krajina*, 1938; *Motiv s rimskog foruma*, 1963). — Izlagala u Gospiću i Splitu (1940, s A. Krizmanić), te na skupnim izložbama u Dubrovniku (1937) i Zagrebu (1938, 1940).

LIT.: G. Gamulin, *Hrvatsko slikarstvo XX. stoljeća*, I, Zagreb 1987. — V. Zlamalik, *Dalmacija Josipa Kovačića* (katalog), Zagreb 1988.

OMIŠ, grad na ušću rijeke Cetine. Zbog povoljnoga položaja tu je već u doba antike naselje *Oneum*; iz te su faze očuvani razni natpisi, arhit. ukrasni dijelovi i skulptura.

U X. st. je sagrađena na desnoj obali rijeke predromanička crkva Sv. Petra (lok. Priko) koja se spominje u ispravama hrv. narodnih vladara. Crkva je jednobrodna, trotravejna građevina s izvana pravokutnom a iznutra polukružnom apsidom. Vanjski su zidovi raščlanjeni lezenama, a unutrašnji nišama. Nad srednjim travejom nalazi se kupola koja crkvi daje posebnu monumentalnost. U crkvi su uzidani strokršč. ukrasni dijelovi: veliki pilastri travejne podjele i dijelovi portala. — Urbanistički raster grada je iz srednjega vijeka s renesansno-baroknim zahvatima. Karakteristično je nizanje stambenih blokova i kuća uz glavnu ulicu pruženu između dvaju gradskih ulaza s istoka i zapada te proširenu s dva mala trga. Gradske zidine Omiša najvećim su dijelom porušene u XIX. st., a očuvane su samo djelomično u J dijelu grada i na obronku brda iznad njega (kula *Peovica* najtipičnije utvrđeno zdanje romaničkoga sloga u Dalmaciji). Ostaci zidina također pokazuju romaničku konstrukciju iz XIII. st. Na brdu iznad grada je tvrđava *Starigrad*, renesansna postanka. — *Župna crkva* nadograđena je u XVI—XVII st.; zvonik je iz istoga doba. U crkvi se čuva drveni gotički križ, djelo Jurja Petrovića iz XV. st., dvije slike ravninskoga slikara Mattea Ingolija, te renesansni i barokni srebrni predmeti. U XVI. st. sagrađena je crkva Sv. Duha u kojoj se čuva renesansni drveni oltar sa slikom J. Palme ml. Uz crkvu je zvonik sa satom. — U gradu je očuvano nekoliko renesansnih i baroknih kuća s natpisima, portalima i ukrasnim detaljima. — Na groblju su gotička kapela (poslije pregrađena), kapela